

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

УДК 7:061.237(477.7-2Мар)(045)

Батичко Г. І.

МИСТЕЦЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ В КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ МАРІУПОЛЯ

На основі аналізу особливостей формування та основних етапів еволюції регіонального культурного простору в статті обґрунтовуються закономірності культуротворчих процесів в м. Маріуполі та виявляються умови формування й особливості функціонування міських художніх шкіл в контексті культурної динаміки.

Обґрунтовано детермінанти появи мистецьких спілок авангардного спрямування к.80-поч.90-х років ХХ ст. На основі аналізу діяльності неформальних творчих угруповань («Маріуполь-87» та «ХарБарБонд») виявлена нова модель взаємодії художника з публікою в умовах ринкових відносин. Послідовно розглянуто роль та значення діяльності Маріупольської організації національної спілки художників України (1992 р.) та Міського центру сучасного мистецтва і культури ім. А.І. Куїнджі в процесі консолідації художнього простору м. Маріуполя.

Ключові слова: культурний простір м. Маріуполя, мистецькі об'єднання, «Маріуполь 87», «ХарБарБонд», Маріупольська організація національної спілки художників України, Міський центр сучасного мистецтва і культури ім. А.І.Куїнджі

Останнім часом Маріуполь є одним з найбільш згадуваних міст України. Знаковість Приазов'я, як специфічного культурного простору, і Маріуполя, як його духовного центру, зокрема, визначається багатьма чинниками, один з яких - прагнення провести межу між Донбасом і Приазов'єм, як принципово різними культурними регіонами. Відмінність культурного абрису стає дедалі все відчутнішою, а в умовах загострення соціально-політичної ситуації в Україні роль Маріуполя, як форпосту української державності, значно підвищує статус міста в розумінні не тільки українцями, але й сприяє формуванню нового ставлення до України з боку європейців.

Аналіз історіографії з проблеми формування і розвитку культурного простору м.Маріуполя переконує, що системних культурологічних досліджень в цій галузі поки що не існує. Увага дослідників зосереджується здебільшого на ролі традиційної грецької культури та грецького етносу для становлення культурного простору регіону (К. Балабанов, А.Гедьо, С.Пахоменко, І Пономарьова, Н.Терентьева) [1;6;11;15]. Такий підхід цілком виправданий, оскільки заснування міста відбулося в результаті переселення греків-християн з Криму на вільні території наприкінці ХVIII ст.. Не применшуючи значення грецького етносу для формування культурного простору міста і прилеглих до нього територій, необхідно зазначити, що поступове освоєння нових земель призвело до поліетнічного складу населення і формування специфічної культури регіону на основі міжкультурного діалогу. Докладно соціологічний аспект цього процесу висвітлено в монографії Б.Слющинського, зокрема автор справедливо зазначає, що «українське Приазов'я – регіон зі складною і своєрідною не лише природою, але й історією етнокультурного розвитку», що призвело до «формування деякої локальної (регіональної) ідентичності (своєрідного «приазовський типу» суспільного етносу)» [13,с.5]. Означене твердження, що базується на масштабному соціологічному дослідженні, є констатацією закономірності постановки проблеми специфіки не тільки

регіонального культурного простору, а й, перш за все, культурного простору міста, як концентрованого концепту культурної специфіки регіону. Відсутність комплексного культурологічного дослідження культурного простору міста, з одного боку, і наявність широкого масиву емпіричного матеріалу, з іншого, обумовлюють важливість обраної для дослідження теми, підходи до якої автор уже ескізно окреслив в попередніх публікаціях [3].

Зважаючи на те, що теза про необхідність децентралізації останнім часом набуває обертів, створення теоретико-методологічних засад для оцінки культурної специфіки і прогнозування динаміки регіонального культурного простору стає нагальною необхідністю. Формування методологічних засад культурологічних досліджень регіонального типу («регіональна культурологія» в тлумаченні С.Іконнікової) створює підґрунтя для системного дослідження регіональної культурної специфіки у синхронному та діахронному вимірах. Крім того, увага до дослідження культурного простору провінційних міст може стати тим механізмом, що здатний на основі виявлення специфіки урбаністичного культурного простору налагодити відносини між центром та периферією в культурному сенсі, що сприятиме і формуванню єдиного культурного простору на рівні держави.

Так історично склалося, що європейський культурний простір забезпечується рівноправ'ям міст, як культурних осередків. Підвищення уваги до провінційного міста є в цьому сенсі проявом «європейськості» в розумінні ролі та значення міста як історико-культурної спільноти і середовища для максимальної самореалізації особистості, одним з яких є мистецтво. Свобода в мистецькій царині забезпечується можливістю вільно обирати сюжети і засоби їх втілення, налагоджувати контакти між митцем та публікою, що сприяє формуванню повноцінного художнього середовища на засадах культуротворення. Починаючи з I пол. XIX ст. своєрідною ознакою європейського культурного простору стають неформальні творчі угруповання, призначення яких – встановлення принципово нових комунікативних відносин з публікою, що сприяє успішності інноваційних мистецьких проєктів і, врешт-решт, стає підґрунтям для творчої самореалізації особистості у всіх її проявах. Саме тому аналіз діяльності творчих спілок дозволяє поставити і розв'язати актуальне питання – співвідношення традиційного і новаторського як чинник інституалізації локального культурного простору (на рівні міста).

Унікальність м.Маріуполя в тому, що з ним пов'язана знакова для світового мистецького середовища постать – Архіпа Івановича Куїнджі (1841-1910 р.р). Його «творче випромінювання» було досить відчутним, створило певну спрямованість для формування традиції культуротворчої діяльності в регіоні. Не випадково, що найбільші досягнення міста в художній царині зосереджені в образотворчому мистецтві. Неформальні угруповання авангардного спрямування (особливо «Маріуполь-87») стали визітівкою Маріуполя, визнаються далеко за межами міста й України, їх лідерів сьогодні називають «класиками українського андеграунду». Водночас, сутність діяльності та основні напрямки творчості майстрів, що входили до цього об'єднання, ще не знайшли відповідного осмислення в науковій літературі. Висвітлення ж діяльності мистецьких угруповань м.Маріуполя здебільшого представлене у вигляді невеличких нотаток, анонсів та начерків інформаційного характеру. Прагнення дати оцінку сутності художніх процесів на рівні міста та регіону поодинокі, серед них статті С. Бузова та О.Чернова [4;16]. В той же час, висвітлення еволюції культурного простору крізь призму діяльності місцевих художників -членів формальних і неформальних художніх спілок, дозволяє виявити ті чинники, що забезпечують неповторність обличчя міста та сприяють динаміці культурного простору.

Саме означеними міркуваннями і обумовлена **актуальність** даної статті. **Метою** роботи є виявлення ролі мистецьких угруповань в становленні культурного простору м. Маріуполя.

Донедавна при постановці питання щодо культурного простору міста мова йшла здебільшого про міста з уже визнаними культурними традиціями. Показовим в цьому сенсі є дослідження М. Кагана, присвячене виявленню унікальних рис, що створюють неповторне обличчя Петербургу [8]. Аналізуючи особливості культурного обличчя міста, що здавна має репутацію культурної столиці, М.Каган обґрунтовує декілька чинників, що формують культурний простір міста. На його думку, це географічний, або природний (ландшафт, кліматичні умови), соціальний (статус міста, що визначає сутність повсякденної діяльності його мешканців), архітектурний (характер забудови та архітектоніка міста), і, нарешті, його художнє життя, під яким автор розуміє «інтенсивність і спрямування творчості художньої інтелігенції», від яких залежить «характер естетичних потреб містян, їхній моральний рівень та критерії повсякденної поведінки» [8, с. 18–19]. Продовжуючи означену тезу, О.Мастениця справедливо наголошує, що культурний простір міста – це «багаторівнева цілісна система, ... повноцінний культурний процес» [10]. Наведені міркування не викликають заперечень щодо дослідження культурного простору міст столичного типу, водночас, вивчення культурного простору провінції потребує деяких уточнень щодо базових концептуальних засад.

Важливим в цьому сенсі є обґрунтування особливостей культурного простору провінційних міст наведено в роботах М. Інюшкіна. Автор зокрема наголошує, що формування культурного простору провінції формується на основі протистояння і постійної взаємодії за вектором центр-периферія. Ці відносини автор розглядає як складну систему, в якій розвиненість периферійного культурного простору забезпечує стабільність системи в цілому, оскільки функціонування складних систем передбачає взаємодію двох механізмів: мобілізуючого та стабілізуючого. «В просторі, що поділяється діахронічно не тільки на «центр — не-центр», а й містить «центр-провінцію-периферію-межу», саме провінція уявляється зоною певної гармонізації, балансування доцентрового і відцентрового у великій системі» [7, с. 19–20]. Наведені міркування є методологічно важливими для дослідження міського культурного простору, що є динамічним і знаходиться в постійному русі, зберігаючи при цьому пласти культурної пам'яті у вигляді артефактів та традиційних форм повсякденного життя.

На формування та трансформацію культурного простору міста Маріуполь впродовж більш ніж 200 –річної історії його функціонування впливало безліч чинників. В результаті відбулося формування культурного простору як «своєрідної знакової системи» (Ю.Лотман). Існування означеної системи в часових вимірах являє собою поступову зміну світоглядних систем та культурних сценаріїв, актуальних на певний період часу. Назвемо їх парадигмами. Під парадигмою у даному випадку ми розуміємо основну ідею щодо історичної місії, що визначає смислове ядро («душу» в тлумаченні І.М.Гревса) і сутність міста, як своєїрідної соціальної інституції, і забезпечує єднання різних соціальних верств і етносів в межах певної території.

На нашу думку, двохсотрічне існування міста проходить як втілення чотирьох основних метафор щодо розуміння його специфіки і ролі в культурному просторі держави. Перша парадигма вбачається нам розгортанням гасла «Маріуполь – грецьке місто», що відбувається від заснування міста до національно-культурного піднесення в рамках коренізації і завершується знищенням грецької інтелігенції (1780-20-30-ті роки ХХ ст.). Другою парадигмою стає «Маріуполь (Жданов) – радянське індустріальне місто», формування якої забезпечується появою індустріального гіганта «Азовсталь», підвищенням рівня урбанізації, міграційними процесами, що змінюють етнічний та соціальний склад населення, призводить до підпорядкування всіх сфер культурного життя логіці промислового розвитку регіону (30-ті р. ХХ ст – к.80-тих..р.ХХ ст). Наступна парадигма - «Маріуполь – столиця Приазов'я» (від повернення місту історичної назви в 1989 році до 2014 року) символізує усвідомлення місії міста, увагу до його історії, прагнення відновити зв'язок з

історичним минулим шляхом ретельного його вивчення і популяризації. І, нарешті, на сучасному етапі спостерігаємо поступове народження нової моделі (наразі знаходиться в стадії становлення), умовно визначеної як «Маріуполь – європейське місто», що базується на підвищенні свідомості громадян, появі різних форм самоорганізації, творчих ініціатив, встановленні безпосередніх контактів з європейськими містами та міжнародними інституціями в умовах становлення інформаційного суспільства.

Побіжний аналіз основних тенденцій культурного розвитку на рівні міста свідчить, що основою динаміки стає маятниковий рух, що реалізується чергуванням двох різноспрямованих тенденцій: доцентрової (1, 3 парадигми) та відцентрової (2,4). Функціонування означених парадигм проходить у вигляді поступового нашарування нового без остаточного подолання попередньої сенсової моделі. Саме тому при пануванні однієї з моделей у свідомості різних верств містян зберігаються і співіснують різні варіанти усвідомлення сутності і культурної місії міста, що призводить до поліфонічності і складності сприйняття культурного простору як цілісної системи. В результаті маємо і цілий діапазон в сприйнятті міста: від батьківщини «маленької Віри» - до «сучасного Сталінграду».

Виявлені тенденції визначили культурне життя міста, зокрема формування його художньої складової. Культурний простір Маріуполя часів першої парадигми характеризується поступовим розгортанням урбаністичного сценарію. Поява концепту «Маріуполь-грецьке місто» багато в чому завдячує основним процесам з освоєння територій шляхом переселення до Приазов'я греків-християн з Криму. Означений міграційний проект мав на меті для Російської імперії вирішення як політичних, так і економічних завдань. Крім того, важливим чинником для розуміння основних тенденцій культурного розвитку міста стає і нормативне забезпечення функціонування міст у вигляді Губернської реформи 1775 року, призначення якої було впорядкувати адміністративний устрій в Російській імперії, і Жалувана грамота містам 1785 року, що вперше визначила юридичний статус міста як такого. За влучним зауваженням Л.Кошман «саме ця обставина визначила одну з типологічних особливостей міста Нового часу – пріоритетність адміністративного чинника як результат «вольового» рішення влади в його проявах»[9].

Становлення означеної парадигми було зумовлене і документально підтверджене Жалуваною грамотою Катерини II, наданої грекам-переселенцям у 21 травня 1779 року, що законодавчо закріплювала певні перфференції для греків-переселенців у вигляді економічних пільг та особливостей самоврядування (грецький мировий суд) [12]. Затвердження генерального плану та гербу міста (укази Олександра II 1811 року) остаточно закріпили статус нового поселення, а офіційний дозвіл на проживання не-грекам в межах міста (з 1859 року) сприяв його динамічному розвитку. Поява торговельного порту, залізничного сполучення в 80-х роках XIX століття закладає підвалини для формування іміджу заможного купецького міста з домінантою традиційної культури грецької общини. Водночас, італійська, німецька, українська та єврейська общини співіснували в межах міста, розділяючи сфери впливу і господарювання. Наявність в Маріуполі православних церков, синагоги, католицького костелу надавала місту статусу регіонального духовного центру. Постать митрополита Ігнатія (ідеолога переселення з Криму греків-християн) сприймалася в цьому сенсі протягом довгого часу як своєрідний оберіг міста

В культурному плані друга половина XIX століття - це час становлення інфраструктури міста (гімназії, театри, бібліотеки). Спрямування на комерційно-торгівельний напрямок розвитку спричинило специфічне ставлення маріупольчан до мистецтва. Містяни шанували театри, згодом кінематограф, віддівали перевагу фотографії, тоді як художні виставки не користувалися попитом. В цій ситуації талановиті майстри вимушені були шукати своєї долі за межами провінційного купецького міста. Показовою в цьому плані є біографія А.І. Куїнджі, людини, що створила сама себе. Його довгий шлях до

мистецької освіти (з Маріуполя, через Феодосію і Одесу – до тогочасної мистецької Мекки – Санкт-Петербургу) – це показник цілеспрямованості і наполегливості у здійсненні своєї мрії талановитим юнаком. Таким же буде пізніше і шлях уславленого мистецтвознавця, дослідника ранньохристиянського мистецтва Д.В. Айналова (1862-1939 р.р.), талановитого художника-ілюстратора О.П.Могилевського (1885 – 1980 р.р.), монументаліста В.М.Арнаутова (1896-1979 р.р.), уродженців Маріуполя. Реалізація творчих особистостей виключно за межами міста є закономірним наслідком нерозвиненості художнього смаку публіки, відсутності художніх інституцій у вигляді картинних галерей, виставкових центрів, музеїв. Творче спрямування майстрів не відповідає загальнокультурному сценарію. Саме тому при доцентровій в цілому тенденції розвитку культурного простору, художній чинник демонструє відцентрову, що продовжиться і наступного періоду.

Становлення другої парадигми, умовно названої «Маріуполь (Жданов) - індустріальне радянське місто» починається з 30-х років ХХ століття. Основою для її формування є початок будівництва заводу «Азовсталь», індустріального гіганту Всесоюзного значення. Індустріалізація створює підґрунтя для появи і ствердження нової світоглядної парадигми, в якій етнічний чинник сприймається як другорядний, оскільки концепція творення «єдиної спільності - радянського народу» передбачає формування і нових естетичних смаків. Пропагування нового обличчя міста – труженика передбачає панування соціалістичного реалізму як єдино вірного художнього методу. Для закріплення образу робочого міста в мистецтві відомі на рівні СРСР художники неодноразово відвідують Маріуполь, створюючи цілу галерею картин: пейзажів, портретів, жанрових сцен, що різнобічно репрезентують означений образ. Індустріальне обличчя Маріуполя популяризували і услаблювали відомі художники – К.Богаєвський (учень А.Куїнджі.), Б.Йогансон, Кукринікси»[4].

Централізація мистецького розвитку на рівні держави через функціонування Спілки художників СРСР, створеної відповідно до Постанови ЦК ВКП(б) від 23 квітня 1932 року «Про перебудову літературно-художніх організацій», передбачала підвищення уваги до підготовки свідомої художньої інтелігенції, здатної вирішувати завдання згідно до вимог часу. Саме тому поступово в регіонах налагоджується підготовка художників. В провінційних містах (а саме таким, не зважаючи на індустріальну міць був Маріуполь) ця освіта здійснювалася в межах художніх студій та аматорських гуртків. В 1936 році в Маріуполі було створено художню студію, засновником і керівником якої протягом тривалого часу був Г.Бендрик. Навчання в цій студії стало початком професійної кар'єри багатьох майстрів, в майбутньому членів Спілки художників СРСР (Г.Галкин, В.Константинов, Л. Кузьмінков, В. Овечкін) [4]. Своєрідною кульмінацією «радянізації» культурного простору м.Маріуполя стає присвоєння місту імені А.О.Жданова (1948 рік), партійного функціонера відомого як ярого поборника ідейності у мистецтві.

Відповідно до тези «мистецтво – у маси», спрямованої на всебічну підтримку аматорства, в повоєнному Маріуполі були створені ізостудії при палацах культури заводів ім. Ілліча, Азовсталь, а згодом - і Ждановтяжмаш (палац культури «Іскра»). Саме остання в 1967 році стала художньою школою, що з 1972 року набула статус державного навчального закладу. Розвиток художньої освіти поступово призвів до формування значного колективу графіків, скульпторів, живописців. Водночас, позбавлене обласного статусу місто не мало можливості заснувати власний осередок художників, що спричинило необхідність вступати до Донецького осередку спілки художників УСРС.

Динаміка розвитку культурного простору 60-70-х років – це поступове розгортання і ствердження Маріуполя як центру машинобудування, металургії, морського порту, тобто значного індустріального центру, міста – працівника. Не випадково, що мистецтво цих часів підпорядковується саме цій парадигмі. Найвизначнішими досягненнями радянських часів стають монументальні мозаїчні панно, авторами яких виступають маріупольські художники -

своєрідний творчий тандем - Л.Кузьмінков та В.Константинов. До сих пір в Маріуполі залишилася і мозаїка «Підкорення космосу», створена В. Арнаутовим, уродженцем м.Маріуполя, який протягом тривалого часу працював в США. Організація цих проектів стає можливою завдяки членству в спілці художників СРСР, що здійснює розподіл державних замовлень, якими й були твори монументального мистецтва.

Показовим щодо динаміки культурного простору Маріуполя стає відродження інтересу до постаті А.І.Куїнджі. Так, в 1973 році з ініціативи маріупольських художників в місті відбувся перший «Меморіал А.І.Куїнджі», на якому відвідувачі могли ознайомитися з творами відомих майстрів пензля- Т.Яблонської, М.Глушенка, С. Шишка, поруч з якими експонувалися і твори художників-маріупольців - Л.Бондаренка. В. Константинова. П.Кота, Л.Пономарьової, Л.Гади. В.Арнаутова та ін. Започаткована традиція стала поштовхом для налагодження стосунків з колегами по цеху з інших регіонів і встановлення нового типу зв'язків з публікою, спрямованих на виховання художніх смаків..

Становлення нової парадигми, умовно визначеної як «Маріуполь – столиця Приазов'я», починається в другій половині 80-х років, коли настанова на перебудову державної політики, гласність, лібералізація суспільних форм життя, відкритість європейським впливам завдяки руйнуванню «залізної завіси»,-створюють нові умови для розгортання художньої складової культурного простору міста. Повернення історичної назви місту в 1989 році – результат протестних настроїв, показник підвищення свідомості міської громади. Симптоматично, що ідея спочатку втілювалася в назві творчого об'єднання «Маріуполь-87», авангардний напрям діяльності якого сприймався і як альтернатива «ідейно виваженому» мистецтву соцреалізму, і як громадський протестний рух за відновлення істинності культурного сценарію розвитку міста, штучно трансформованого на користь політичній доцільності. В цьому сенсі сама назва творчого угруповання була не випадковою. В місті, що протягом майже 40 років носило ім'я партійного функціонера А.Жданова, відомого як активного супротивника новаторського й авангардного в мистецтві, назва «Маріуполь-87» стала знаковою, оскільки проголошувала новаторське спрямування діяльності художників. Не випадково саме тема міста стає в творчості молодих майстрів провідною.

Перша виставка новоствореної групи відбулася в Палаці Металургів у 1987 році. Засновниками авангардного мистецького гурту стали А.Махотін, Є.Золотько (випускники Харківського художньо-промислового інституту) та В.Харакоз (Таллінська академія мистецтв). Пізніше до засновників доєдналися С.Баранник, Т.Лисенко, В. Міські-Оглу, О.Бондаренко, В. Крамаренко, В. Чапні, С.Деренчук, Л.Етенко, Ю.Ахмед-Фатхі. Об'єднання митців відбулося завдяки прихильності їх новаторському розумінню мистецтва і повинно було вирішити головне завдання – надати можливість публіці ознайомитися з новим, свіжим вітром у мистецтві. Об'єднання дозволило молодим художникам привернути увагу до новітніх художніх засобів, що стали основою їхньої творчості. Крім того, саме гуртування дозволяло у якості колективного суб'єкта брати участь у багатьох художніх заходах різного рівня. Донецьк, Рига, Відень, Київ, а згодом Італія, Франція, Німеччина, - ось географія виставкової діяльності об'єднання протягом 90-х років ХХ століття. Не випадково роботи художників стають відомими та затребуваними. В такий спосіб створюється новий тип діяльності майстрів, заснований на безпосередніх контактах з колекціонерами та галерістами, що вимагало від членів групи нових підходів до організації творчого процесу: більшої активності, а інколи і самореклами. Не випадково, в середині 90-х років викристалізувалася ідея створення власної приватної картинної галереї, яку засновники Харакоз, Баранник та Бондаренко назвали «ХарБарБонд», використовуючи перші літери трьох прізвищ. І хоча проект не став прибутковим, пізніше він реалізувався у вигляді

художнього угруповання з аналогічною назвою, виставки якого постійно користуються популярністю, починаючи з 2000-х років.

Проголошення незалежності України створило нові умови для трансформації культурного простору міста. Так, зняття обмежень щодо можливості організації художніх осередків, з одного боку, і істотний художній потенціал маріупольських майстрів, з іншого, створюють необхідні передумови для заснування 8 квітня 1992 року Маріупольської організації Національного Співки художників України відповідно до рішення Першого установчого з'їзду художників України. Саме починаючи з к.90-х років зусиллями митців, громадськості та меценатів створюється ціла мережа культурницьких закладів, що виводять Маріуполь на принципово інший рівень. Серед них -Міський Центр сучасного мистецтва і культури ім.А.І.Куїнджі, який було відкрито в Маріуполі у 2004 році. В 2005 році в складі центру з'явився єдиний в Україні музей медальєрного мистецтва ім. Є Харабета. На сьогодні головним завданням Центру є організація виставок на основі постійної співпраці з різноспрямованими творчими осередками міста, України, близького і далекого зарубіжжя. В ситуації значного підвищення динаміки культурного розвитку закономірним стало і проведення 2007 році в Маріуполі Всеукраїнської виставки пейзажу «Меморіал Куїнджі -2», в якій взяли участь митці з 34 міст України.

Залучення коштів меценатів дозволило нарешті реалізувати в Маріуполі і давній задум - відкриття в жовтні 2009 року Художнього музею ім А.І.Куїнджі, що стало новою віхою в плані інституалізації культурного простору міста, оскільки налагоджувало постійні стосунки між митцями та шанувальниками мистецтва. Не випадково, що саме Художній музей в 2012 році став місцем вшанування 20-річного ювілею Маріупольської спілки художників України. Своє місце з 2010 року посів в культурному просторі міста і Центр мистецтв «Арт Люкс», перша приватна картинна галерея, ініціатором відкриття якої став колекціонер і дослідник творчості маріупольських художників Олександр Чернов. Широкий спектр діяльності нових інституцій, що включає літературні і музичні вечори, зустрічі з творчими особистостями створює в місті нову атмосферу, що породжує більш активне ставлення публіки до культурного життя.

Останні 20 років функціонування формальних і неформальних угруповань в межах культурного простору міста, співіснування прихильників реалізму і авангарду, традиційного і новаторського надало маріупольському художньому простору поліфонічності, що створює реальні підстави для розгортання і закріплення в свідомості містян парадигми «Маріуполь - місто європейського типу».

Список використаної літератури

1. Балабанов К.В. Національно-культурне та громадське життя греків України в другій половині ХХ - на початку ХХІ століття: монографія / К.В. Балабанов, С.П. Пахоменко. - Маріуполь, 2006. - 260 с.
2. Багинская Н. Куинджи:история полета/ Н.Багинская // Отрок.ua: православный журнал для молодежи [Электронный ресурс] режим доступа http://otrok-ua.ru/sections/art/show/kuindzhi_istorija_poljota.html
3. Батичко Г.І.Культура Приазов'я: проблема міжкультурної комунікації/ Г.І.Батичко/ Маріуполь: история и перспективы научно-практическая конференция: сб. трудов.-Маріуполь, 2002.-с.148-150
4. Буров С. Маріупольская организация Национального Союза Художников Украины / С.Буров // Маріупольская организация национального союза художников Украины: каталог, отв. за выпуск С.А.Баранник.- Маріуполь: ЧАО «Газета «Приазовский рабочий», 2012-с.3-5.

5. Вороник Д. Группе «Мариуполь-87» исполнилось четверть века/Д.Вороник// Приазовский рабочий.- №187 от 10.10.2012.- с.4
6. ГедеА.В. Переселение греков из Крыма в Приазовье. (Вымыслы и реальность)/ А.В.Геде // Новые страницы в историиДонбасса:Сб. ст. – Донецк: Донбасс, 1995. –Кн. 4. –С. 8–17.
7. Инюшкин Н.М. Провинциальная культура: видгляд изнутри/ Н.М.Инюшкин.- Пенза, 2004- с.16-29, 37-50
8. Каган М.С. Культура города и пути её изучения/ М.С.Каган// Город и культура. Сборник научных трудов. - СПб., 1992.- С.15-16.
9. Кошман Л.В. Культурное пространство русского города к.ХІХ-нач.ХХ вв. К вопросу о креативности исторической памяти./ Л.В.Кошман/ Человек и культура.-2013.-№2 [Электронный ресурс].- Режим доступа: http://www.e-notabene.ru/ca/article_639.html
10. Мастеница Е.Н.Культурное пространство города как предмет исследования и объект познания: междисциплинарный подход / Е.Н.Мастеница//Петербургские исследования: Сборник научных статей, Вып. 3. – СПб.: Изд. СПбГУ, 2011. – С. 128-147
11. Саенко Р. Историко–правовые основы Жалованной грамоты Екатерины II Христианам–грекам, выведенным из Крыма/ Р.Саенко// Україна-Греція:Історична спадщина і перспективи співробітництва(м. Маріуполь, 27–29 травня1999 року). Т.1, ч.1. – С. 279–281.
12. Пономарьова І.С. Етнічна історія греків Приазов'я (к.ХVІІІ – поч..ХХІ ст.). Історико-етнографічне дослідження: монографія. /І.С.Пономарьова.-К.:Реферат, 2006.- 300 с.
13. Слющинський Б.В. Міжкультурна комунікація в українському Приазов'ї: монографія / Б. В. Слющинський. – К. : Аквілон-Плюс, 2008. – 496 с.
14. Творческому объединению художников Мариуполя – 20 лет» http://chendrs.com/news_detail.php?newsid=146
15. Терентьева Н.А. Греки в Украине: экономическая и культурно–просветительская деятельность(ХVІІ–ХХв.в.): монография /Н.А.Терентьева, Нац. Акад.наук Украины, Ин-т истории Украины.- – Киев: «Аквилон-Пресс», 1999. – 351с.
16. Чернов А. Архитектоники Владимира Харакоза / А.Чернов //Вечерний Мариуполь.- №48(465) от 12.12.2012.-с.6.
Стаття надійшла до редакції 11.12.2014

Batycho G.I.

ART ASSOCIATIONS IN THE CULTURAL SPACE OF MARIUPOL

The main patterns of culture development processes in Mariupol are substantiated based on the analysis of the main formation features and evolution phases of regional cultural space. The conditions of art schools formation and features of their functioning have been discovered in the context of cultural dynamics. Particular attention is paid on famous artist A. Kuyindzhi whose successful art life is making him a role model for the new generations of Mariupol artists to be imitated.

It has been proved the significance of transitional periods for institutional processes enhance in the artistic environment. The appearance determinants of artistic avant-garde unions for the period from the end of 80s to the beginning of 90s of XX century have been detected. Based on analysis of informal artistic groups activity («Mariupol-87», «Vikno», «HarBarBond») it was found a new model of interaction between an artist and public in terms of market economy.

It was also consistently reviewed the role and importance of the Mariupol Organization of National Union of Artists of Ukraine (1992) in the process of consolidation of art space in Mariupol. Exhibitions activity of art groups has been considered as a way of popularizing artists and public artistic taste education.

Keywords: cultural space of Mariupol, art association, «Mariupol-87», «HarBarBond», Mariupol Organization of National Union of Artists of Ukraine, A. Kuyindzhi Center of Contemporary Art and Culture

УДК 008

О.В. Безручко

БІБЛІОТЕКА, ЧИТАННЯ ЯК РОЗВИВАЮЧЕ СЕРЕДОВИЩЕ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

Статтю присвячено актуальним питанням творчого розвитку читачів-дітей і умовах сучасного інформаційного простору через місію бібліотеки для дітей. Виокремлено роль якісної, художньої книги в становленні особистості. Зроблена спроба показати вплив на формування емоційно-творчого розвитку читача та відмінність екранного читання і читання з листа.

Ключові слова: творче читання, бібліотека, читацька культура.

Творчість – актуальна потреба дитинства входження в життя, адаптація в ній, визначення себе, своїх можливостей і меж, своєї ролі і значення в цьому світі. Це все вимагає від дитини творчої активності, від цього залежить його працьовитість і природа потурбувалася про це. Творча активність дітей обумовлена їх віковими, психологічними особливостями: сенситивністю (домінуючою чуттєвістю), синкретизмом (цілісністю) їх світосприйняття, а також рухливою гіперактивністю та інтересом до діяльності, контакту з дійсністю. Все це може позитивно використовуватись дорослими як природна база для надання допомоги дітям в їх особистісному розвитку. Тому, надзвичайно важливо сьогодні домагатись усвідомлення дорослими необхідності виховання в собі культури розуміння і ставлення до творчого розвитку дітей, якому сприяє **читання**.

Постійно росте число країн, де читання розглядається як базове вміння всієї життєдіяльності людини. Всесвітня організація охорони здоров'я включає грамотність в 12 показників здоров'я нації. Міжнародний валютний фонд прийшов до висновку про те, що розвиток економіки країни розпочинається тоді, коли відмітка грамотності її населення перевищує 40%. ООН вважає грамотність показником, що дорівнює по значенню продовженню життя. Перше місце європейського рейтингу по грамотності, читанню як і раніше займає Фінляндія. Сьогодні ж найбільш динамічним регіоном в області читання є південно-східна Азія. Так, Корея зайняла перше місце в світі в дослідженні PISA-2009 (539 балів). Лідером стало місто Шанхай (Китай) – 556 балів.

Ще в 16 ст. Мартін Лютер сформував основну мету читання, яка стає його місією на століття – **виховання особистості людини**. Читання «для себе», становлення особистості, освіченість, самоосвіта, виховання – всі ці поняття актуальні сьогодні. Актуальність цієї базової соціальної місії бібліотеки виникає з результатів досліджень, проведених спеціалістами Програми розвитку при ООН на початку ХХІ ст., якими встановлено, що в загальній структурі багатства, яким сьогодні володіє наша планета, $\frac{2}{3}$ складає потенціал людини і лише $\frac{1}{3}$ приходить на долю природних ресурсів і всієї виробничої інфраструктури разом взятих, і отже, розвиток людини стає найбільш ефективним вкладанням капіталу з гуманітарних і не лише, але й з економічних позицій (що підтверджується на прикладі розвитку таких країн як Японія, Тайвань, Південна Корея).